

Het goede leven volgens Dirk Volkertsz. Coornhert

Dirk Volkertsz. Coornhert is de oervader van het Nederlandse humanisme. Toch is zijn levensleer ondenkbaar zonder het christendom, blijkt uit zijn opnieuw uitgegeven werk *Zedekunst*.

Recensie

► Tjerk de Reus

Dirk Volkertszoon Coornhert (1522-1590) geldt als een van de voorvaders van de Nederlandse cultuur. Zijn naam is hecht verbonden met het humanisme, net zoals die van Erasmus (1466-1536). Maar humanisme toen en humanisme vandaag zijn nogal verschillende dingen.

Vandaag tooit het humanisme zich in een antireligieus gewaad: een loepzuivere humanist zou vooral geloven in het leven vóór de dood en definieert godsdienstigheid als 'aan de goden overgeleverd zijn'. Dat is typisch een seculiere, enigszins uitgedroogde variant van het aloude humanisme, dat in zijn oorsprong veel vitaler en royaler was.

Dat blijkt wel uit het hoofdwerk van Coornhert: *Zedekunst, dat is wellevenskunste* (1586). Dit boekwerk verscheen recent in een nieuwe uitgave, in hedendaagse vertaling. Met zijn zes 'boeken' en ongeveer zestig hoofdstukken is het een omvangrijk werk; de nieuwe uitgave ervan telt vijfhonderd pagina's. Geen pagina's vol ingewikkelde redeneringen overigens, want Coornhert richt zich in dit boek tot het gewone volk, dat hij een hart onder de riem wil steken in de roerige tijd waarin men destijds leefde: de Tachtigjarige Oorlog.

De boodschap van Coornhert spitst zich toe in de oproep tot een deugdzaam en tolerant leven, vrij van calvinistische doctrines over de noodlottige verdorvenheid van het menselijke hart. Coornhert wil een positieve denker zijn en hij activeert zijn lezers om vredelievend, mede-

deelzaam en vroom te leven. Dat kan ook, legt hij uit: als je maar luistert naar de 'rede' en je willend vermogen krachtig inzet.

De nieuwe editie van Coornherts *Zedekunst* heeft alles wat een liefhebber zich maar kan wensen. De vertaling is helder, toegankelijk en voorzien van uitleg. Wie wil weten in welke omstandigheden Coornhert dit werk schreef, kan terecht in de uitvoerige inleiding, waarin ook wordt uitgelegd hoe de theologie van Coornhert in elkaar steekt.

Geuzenleider

Als je nog meer wilt weten, kun je terecht op www.coornhertstichting.nl van de Coornhert Stichting - die verantwoordelijk is voor deze boekuitgave. Daar zijn tal van andere publicaties te vinden over Coornhert en zijn tijd. Maar zonder al die specifieke kennis kan de persoon van Coornhert toch opeens voor je gaan leven.

Bijvoorbeeld als je bedenkt dat de beruchte geuzenleider Lumey ontplofte van woede toen hij hoorde dat Coornhert de geuzen beschouwde als een ergere ramp voor het vaderland dan de Spanjaarden. Geschrokken van Lumey's woede-uitbarsting vluchtte Coornhert meteen het land uit, zoals hij ook eerder al eens had moeten doen. In periodes waarin hij veilig in Holland kon zijn, werkte hij in bestuurlijke functies of als notaris.

Het baarde hem grote zorgen dat de sociale en religieuze verhoudingen voortdurend op scherp stonden, in deze roerige tijd van de Republiek-in-wording. De katholieke overheersing en de inquisitie verdeelde hij, maar moest je de katholieken dan ook verbieden de mis te vieren? Coornhert verzette zich tegen de dominante positie van

de gereformeerden, meestal met weinig succes.

Als je leest en bladert door de reeks uiteenzettingen van Coornhert, valt op hoe compleet en omvattend Coornhert wilde zijn. Hij had ook kunnen volstaan met een dun boekje met morele instructies betreffende de ware levenskunst. Hij vond het echter belangrijk om nauwkeurig op te schrijven hoe de wil werkt, wat hartstochten precies zijn, hoe je het juiste zicht krijgt op de deugden, waarop hoop is gebaseerd en noem maar op.

Dit staat niet los van zijn gedrevenheid om het - in zijn ogen - steile calvinisme tegen te spreken. Impliciet voert hij een stevige polemiek tegen zijn gereformeerde tijdgenoten. Niettemin gaat het hem om een evenwichtig en deugdzaam leven in harmonie met God. We hoeven ons gemoed niet te bezwaren met noodlottige ideeën dat het kwaad er bij ons ingebakken zit. Dankzij de vrijewilskeuze kunnen we het goede nastreven, als we daarbij oog hebben voor het ware redelijke inzicht.

Dit alles lijkt op een levensleer die heel erg 'van onderop' wordt geformuleerd, alsof je de ware kennis over het 'zedelijke leven' louter aan de ratio te danken hebt. Dat is wel een hedendaagse humanistisch misverstand, maar niet Coornherts overtuiging. Hij was een vroom, gelovig mens, en hoewel hij geen Bijbelteksten citeert en bepaalde theologische dogma's de deur wijst, is zonneklaar dat het goede leven alleen in verbondenheid met God gestalte kan krijgen.

Zonder geloof moet alle hoop wel verdwijnen, noteert hij ergens. En zonder christelijk besef van het kwaad en de zonde 'blijft niets anders over dan een woeste verwarring der dingen'.

► *Zedekunst, dat is wellevenskunste*. Dirk Volkertsz. Coornhert. Vertaald, ingeleid en van aantekeningen voorzien door J. Gruppelaar.

Verloren. 49,00 euro

